Synanthedon flaviventris, een nieuwe soort voor de Belgische fauna (Lepidoptera: Sesiidae)

Theo Garrevoet & Walter Garrevoet

Abstract. *Synanthedon flaviventris*, a new species for the Belgian fauna (Lepidoptera: Sesiidae)
62 specimen of *Synanthedon flaviventris* (Staudinger, 1883) were caught in two pheromone traps between 01–30 July 1999 in Meix-devant-Virton and in Ethe (province of Luxembourg, Belgium). This is the first record of this species from Belgium. The distribution in Europe and the biology of the species are briefly discussed.

Résumé. *Synanthedon flaviventris*, une espèce nouvelle pour la faune belge (Lepidoptera: Sesiidae)
62 exemplaires de *Synanthedon flaviventris* (Staudinger, 1883) furent capturés entre le 01 juillet 1999 et le 30 juillet 1999 à Meix-devant-Virton et à Ethe (province of Luxembourg, Belgique). Il s'agit de la première mention de cette espèce en Belgique. La distribution en Europe et la biologie de cette espèce sont brièvement discutées.

Key words: Sesiidae – *Synanthedon flaviventris* – faunistics – Belgium – distribution.

Garrevoet, T.: Kampioenstraat 14, B-2020 Antwerpen (e-mail: theo.garrevoet@village.uunet.be)
Garrevoet, W.: Kampioenstraat 14, B-2020 Antwerpen (e-mail: walter.garrevoet@antwerpen.be)

Inleiding

Op 30 juli 1999 controleerden de auteurs beide feromoonvallen die zij op 1 juli 1999 hadden gehangen, respectievelijk te Meix-devant-Virton en te Ethe. Beide lokaliteiten liggen slechts enkele kilometers van elkaar in het uiterste zuiden van België (provincie Luxembourg) in de landstreek "La Gaume". In Meix-devant-Virton werd de val, oorspronkelijk bedoeld om de aanwezigheid van *Paranthrene insolita* Le Cerf, 1914 na te gaan, opgehangen aan een eikentak op een hoogte van meer dan twee meter. Bij controle bevatte deze val geen enkele *P. insolita* maar wel 30 exemplaren van *Synanthedon flaviventris* (Staudinger, 1883), hoewel er in de onmiddellijke omgeving geen enkele wilg stond, de voedselplant van deze laatste soort.

De tweede val te Ethe, die midden in een vochtig wilgenbiotoop was gehangen op een hoogte van 1,5 meter met het specifieke doel de verwachte aanwezigheid van *S. flaviventris* aan te tonen, bevatte 32 exemplaren van deze soort. Beide vallen bevatten hetzelfde feromoon afkomstig van Plant Research International, Wageningen, Nederland met als samenstelling EZ2,13-18:Ac---ZZ3,13-18:Ac (500 µg + 500 µg). Vermits zowel voor *P. insolita* als voor *S. flaviventris* dezelfde feromoonsamenstelling gebruikt werd, is het achteraf bekeken niet verwonderlijk dat ook de eerste val exemplaren van *S. flaviventris* bevatte. Enkel de biotoop leek niet zo geschikt maar blijkbaar is dit een soort die ook buiten zijn normale habitat kan worden aangetroffen.

Deze soort wordt hier voor het eerst uit België vermeld. Ze moet in de "Catalogue of the Lepidoptera of Belgium" (De Prins 1998: 83) ingevoegd worden net na *Synanthedon formicaeformis* (Esper, 1783).

Het imago zelf is gemakkelijk te herkennen aan de blauwzwarte grondkleur, de heldergele beschubbing van de thorax onder de voorvleugels, de gele ringen op de achterlijfsegmenten 2, 4, 6 (en soms 7) bij ♂ en segmenten 4 en 5 bij ♀. Ventraal vertoont het abdomen een opvallende gele vlek die reikt van segment 4 tot 6 en die de etymologie van de naam verklaart. Het meest opvallende kenmerk is echter het extreem smalle vijfcellige glasveld (ETA: external transparant area) van de voorvleugels.

Geografische verspreiding

De verspreiding van *S. flaviventris* is nog onvoldoende gekend. Het is een Euraziatische soort die vooral in Centraal-Europa en gedeeltelijk in Noord-Europa

voorkomt (Laštůvka & Laštůvka 1995). In het noorden loopt de verspreiding via Zuid-Engeland, West- en Noordoost-Frankrijk, Denemarken, Zuid-Zweden, Zuid-Finland, Litouwen, Estland en Noord-Rusland via Polen, Tsjechië, Slowakije, Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk naar het zuiden: Noord-Italië, Hongarije en Roemenië. Ook in Slovenië is de soort reeds waargenomen. Verder komt *S. flaviventris* ook voor in het verre oosten van Rusland (Amur) en Transbaikalië. Van de tussenliggende gebieden zijn tot op heden geen gegevens bekend (Špatenka, Gorbunov, Laštůvka, Toševski & Arita 1999).

Recent werd *S. flaviventris* ook ontdekt in het Groothertogdom Luxemburg (Cungs 1998) en gezien de geografische en klimatologische gelijkenissen met het zuiden van België, is het dan ook geen echte verrassing dat deze soort ook in ons land blijkt voor te komen.

Biologie

S. flaviventris komt vooral voor in moerassige gebieden, aan bos- en wegranden en rivieroevers waar de voedselplant wilg (*Salix* spp. met vooral *Salix caprea*, *S. cinerea*, *S. aurita*, *S. repens*, …) talrijk groeit. De eieren worden afgelegd op dunne wilgentwijgen die pas dat jaar zijn aangegroeid. Gedurende het eerste jaar van het twee jaar durende larvale stadium leeft de jonge rups net onder de schors in een circulaire gang rondom de twijg, zonder hierbij uiterlijke tekenen van schade te veroorzaken. Gedurende het tweede ontwikkelingsjaar leeft zij in deze twijg in een tunnel van enkele centimeters lengte. Doordat zij boormeel tussen hout en schors duwt, reageert de waardplant hierop met de vorming op de twijg van een kleine karakteristieke gal, die aan het einde van de winter van het tweede ontwikkelingsjaar vrij duidelijk zichtbaar is. Zij leeft iets hogerop in de twijg dan deze zwelling en zit meestal met de kop naar beneden. De rups verpopt uiteindelijk in de lente van het tweede jaar van haar ontwikkeling in deze vraatgang, zonder de vorming van een cocon. De predatiegraad ligt dikwijls zeer hoog, niet alleen door allerlei parasieten (vooral Ichneumonidae en Braconidae), maar ook door insectenetende vogels die geleerd hebben de gallen te herkennen. Het imago zelf heeft een vliegtijd die zich, afhankelijk van het microklimaat, situeert in juni–juli.

Hoewel vele Sesiidae een meerjarige larvale ontwikkeling kennen is het bij deze soort opmerkelijk dat zij ook effectief slechts om de twee jaar blijkt voor te komen. De exemplaren die in de pare jaren worden waargenomen vormen een grote uitzondering en de aantallen zijn slechts een fractie van die in de onpare jaren. Dit blijkt ook in België het geval te zijn want toen de auteurs in 1998, gedurende dezelfde periode van het jaar en op exact dezelfde biotopen, identieke feromoonvallen gebruikten, werd geen enkele *S. flaviventris* waargenomen. Eigenaardig genoeg blijkt de Engelse populatie, die ook tweejaarlijks is, juist wel voor te komen in de pare jaren en in de onpare jaren quasi onvindbaar te zijn. De soort werd trouwens voor het eerst in Engeland ontdekt in 1926 (Fassnidge 1926). Ook dit jaar (2000) is *S. flaviventris* blijkbaar niet zeldzaam in Zuid-Engeland (Pledger, pers. comm.).

Referenties

Cungs, J., 1998. Beitrag zur Faunistik und Ökologie der Glasflügler (Lepidoptera, Sesiidae) im Südlichen Erzbecken Luxemburgs. — *Bull.Soc.Nat.luxemb.* **99**: 165–186.

De Prins, W., 1998. Catalogue of the Lepidoptera of Belgium. — *Studiedocumenten van het K.B.I.N.* **92**, 236 p.

Fassnidge, W., 1926. A new British Aegeriid. – *Synanthedon flaviventris*, Stgr. — *Entomologist's Rec.J.Var.* **38**(9): 113–115.

Laštůvka, Z. & Laštůvka, A., 1995. *An illustrated key to European Sesiidae (Lepidoptera)*. FA MUAF, Brno, 174 p.

Špatenka, K., Gorbunov, O., Laštůvka, Z., Toševski, I. & Arita, Y., 1999. *Handbook of Palaearctic Macrolepidoptera (Volume 1)*. — GEM Publishing Company, Wallingford, 569 p.